

ΘΕΣΕΙΣ - ΑΠΟΨΕΙΣ

ΦΤΩΧΕΙΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Παναγιώτης Αλτάνης

Κοινωνικός Λειτουργός

Διοχ. Λουμίδη

MSW Κοινωνικός Λειτουργός

Η οικονομική ανισότητα, ενισχυόμενη από τις κοινωνικές δομές και συχνά, υποστηριζόμενη από λανθασμένη κοινωνική πολιτική έχει σαν αποτέλεσμα κάποιοι να παραμένουν φτωχοί, ενώ άλλοι παραμένουν πλούσιοι.

Η φτώχεια, αποτέλεσμα κοινωνικής παθολογίας, είναι μεγάλο **κοινωνικό πρόβλημα**, πρόβλημα **πολυδιάστατο** με συσσωρευτικές συνέπειες που η διαιώνισή του οφείλεται στην υπάρχουσα κοινωνική δομή.

Για την αντιμετώπιση της φτώχειας απαιτούνται οργανωμένα προγράμματα με στόχο την ανακατανομή των πόρων και ευκαιριών.

Υπάρχουν όμως φτωχοί στην σημερινή κοινωνία της αφθονίας;

Η έρευνα της ΕΟΚ (1979-80) στα πλαίσια του προγράμματος για την κααπολέμηση της φτώχειας, έδειξε ότι 11,4% των νοικοκυριών δηλ. τουλάχιστον 30 εκατομμύρια άνθρωποι στην Κοινότητα είναι άποροι. «Κατάσταση απορίας» στην έρευνα θεωρήθηκε το εισόδημα που είναι μικρότερο από το μισό του μέσου καθαρού κατά κεφαλή εθνικού εισοδήματος (Συμβ. Υπουργών το 1975).

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η εφαρμογή της Κοινωνικής Εργασίας συνίσταται στην επαγγελματική υπεύθυνη παρέμβαση στο να:

- α. αυξήσει τις αναπτυξιακές ικανότητες των ανθρώπων για να μπορούν να αντιμετωπίσουν επιτυχώς τις λύσεις προβλημάτων.
- β. προάγει την αποτελεσματική και ανθρωποκεντρική λειτουργία των συστημάτων που προσφέρουν υπηρεσίες στους ανθρώπους.
- γ. φέρνει ανθρώπους σε επαφή με συστήματα και πηγές που παρέχουν υπηρεσίες και ευκαιρίες και
- δ. συμβάλει στην ανάπτυξη και βελτίωση της κοινωνικής πολιτικής.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί σαν επαγγελματίες έρχονται πρωταρχικά σε επαφή με κοινωνικά προβλήματα καθώς και με τις επιπτώσεις της Κοινωνικής Πολιτικής. Παρέχουν υπηρεσίες πρόληψης σε πρωτοβάθμιο επίπεδο και είναι σε ισχυρή θέση να επηρεάζουν την ποιότητα και τον χαρακτήρα των υπηρεσιών. Βοηθούν στην δημιουργία ενός κοινωνικού περιβάλλοντος όπου οι εξυπηρετούμενοι θα έχουν καλύτερες ευκαιρίες να βοηθήσουν τον εαυτό τους.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί εισηγούνται αλλαγές στην Κοινωνική Πολιτική και τη Νομο-

δεσία για την βελτίωση των κοινωνικών συνθηκών και την προαγωγή της κοινωνικής δικαιοσύνης. Κύρια ευθύνη τους είναι η διεύρυνση των ευκαιριών και των δυνατοτήτων εκλογής για όλους με ιδιαίτερο σεβασμό στις ευπαθείς και καταπιεσμένες ομάδες και άτομα.

Για τους κοινωνικούς λειτουργούς, είναι δέμα αρχής η συμμετοχή των ενδιαφερομένων στη διαμόρφωση και υλοποίηση της κοινωνικής πολιτικής. Αυτή η θέση τους διατυπώνεται στη φράση **«για κάθε κοινωνικό πρόβλημα οι μόνοι ειδικοί είναι οι ίδιοι οι ενδιαφερόμενοι»**,

ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η φτώχεια είναι μια κατάσταση ή συνθήκη αποκλεισμού, στην οποία άτομα, οικογένειες, ομάδες ή κοινότητες αποκλείονται από τις ευκαιρίες και τον τρόπο ζωής που είναι κοινός και που απολαμβάνουν οι λοιποί άνθρωποι.

Η έλλειψη ή η ανεπάρκεια υλικών αναγκών ζωής (εισοδηματική ένδεια) που ορίζεται με μονάδες εισοδήματος δεν καλύπτει την έννοια της φτώχειας σαν κοινωνικό πρόβλημα αλλά εμπεριέχεται σε αυτήν. Η φτώχεια είναι έλλειψη και στέρηση.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί κυρίως έρχονται καθημερινά σε επαφή και επικοινωνία με ανθρώπους που είναι φτωχοί ή ανήκουν στις πιο φτωχές ομάδες της κοινωνίας μας ή ακόμα και με αυτούς που κινδυνεύουν να γίνουν φτωχοί.

Η φτώχεια δεν αποτελεί ατομικό πρόβλημα, αλλά είναι αποτέλεσμα μιας δομικής ανισότητας της κοινωνίας.

Τα χαρακτηριστικά της φτώχειας είναι, *η πολυδιάστατη μορφή της, οι σωρευτικές συνέπειες, ο δομικός της χαρακτήρας και η διαρκής της εμφάνιση.*

Είναι κοινά παραδεκτό ότι η φτώχεια που μαστίζει την κοινωνία μας δεν είναι σύντομου κυκλικού τύπου που θα αντιμετωπισθεί με ειδικά προσωρινά προγράμματα ή που μπορεί να εξαλειφθεί αυτόματα με την ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας. Την φτώχεια επιδεινώνουν η επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης, το γυαρό οικονομικό κλίμα (ύφεση) και η αύξηση του πληθωρισμού, που ταυτόχρονα δημιουργούν τάσεις περικοπής κοινωνικών προγραμμάτων και καταστούν αναποτελεσματικά τα προγράμματα βοήθειας για μειονεκτούντες, ενώ αυξάνουν τις δυνάμεις αποδιοργάνωσης και την απορρέουσα απώλεια αξιοπρέπειας.

Τα χαρακτηριστικά της **διαρκούς φτώχειας** παρουσιάζουν οικογένειες ή ομάδες που εξακολουθούν να είναι σε κατάσταση ένδειας για μια ή και περισσότερες γενιές. Αυτά είναι: **κοινωνικός αποκλεισμός, αποστέρηση μέσων, έλλειψη εκπαίδευσης, κακή υγεία και σχέσεις**. Η διάρκεια της φτώχειας καθώς και η εμμονή μέσα στη φτώχεια οφείλονται σε αίτια της κοινωνικής δομής. Η έλλειψη εκπαίδευσης και κατάρτισης, σε συνδυασμό με την αναγκαστική παροχή όλης της ενεργητικότητας στην επιβίωση, εμποδίζουν τους φτωχούς να συμμετάσχουν στην κοινωνική δράση και διαβίωση και αποδυναμώνουν τις ικανότητές τους. Υπάρχει άγνοια του κοινού για την ύπαρξη της φτώχειας. Οι φτωχοί δεν είναι οργανωμένοι, και είναι κοινωνικό στίγμα η παραδοχή της φτώχειας και η συμμετοχή τους σε προγράμματα βοήθειας.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί επισημαίνουν προβληματικές οικογένειες, εξαθλίωση οικογενειακών σχέσεων, εκδηλώσεις κοινωνικής εκτροπής, ρατσιστικές και αντιδημοκρατικές στάσεις.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

Τα προγράμματα καταπολέμησης της φτώχειας είναι συνήθως αποσπασματικά, συμπτωματικά, ανεπαρκή, ανελαστικά, γραφειοκρατικά και διαιωνίζουν την εξάρτηση και περιθωριοποίηση.

Τα προγράμματα απαιτούν μακροχρόνια και διαρκή δράση, μεταρρυθμιστικού και όχι διορθωτικού χαρακτήρα. Πρέπει να εξασφαλίζουν τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων με την ανάλογη προσαρμοστικότητα στις τοπικές και πολιτιστικές ιδιαιτερότητες.

Ο συντονισμός των προγραμμάτων από κοινωνικούς λειτουργούς μειώνει τις αντιστάσεις, δημιουργώντας μη απειλητικές σχέσεις και συστήνει μια αντικλινική και αντιδρυσματική αντιμετώπιση μέσα από ανοικτές υπηρεσίες προσανατολισμένες στην κοινότητα.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί εφαρμόζουν διαμεθοδική προσέγγιση, κοινωνικό προγραμματισμό, κοινοτική ανάπτυξη και δράση. Για να επιτύχουμε μια σύνδεση, πρέπει από τη μια να υπάρχουν τα ανωτέρω και από την άλλη να υπάρχει μια πιο επιθετική προσέγγιση και ενεργητικός ρόλος στη διαμόρφωση της κοινωνικής πολιτικής.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΟΚ

Το Συμβούλιο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αποφάσισε στις 19 Δεκέμβρη 1984 να εφαρμόσει πρόγραμμα καταπολέμησης της φτώχειας στα κράτη-μέλη.

Για το Δεύτερο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα (1985-1988) θα διατεθούν από την ΕΟΚ 25 εκατομμύρια (το Πρώτο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα εφαρμόσθηκε από το 1975-1980).

Θα ενισχυθούν χρηματοδοτικά (κατά 50% ή 55%) διάφοροι τύποι δράσης και έρευνας:

- που θα αποβλέπουν στη δοκιμασία και ανάπτυξη νέων μεθόδων που θα βοηθήσουν τους φτωχούς ή αυτούς που απειλούνται από φτώχεια στην κοινότητα.
- που καταστρώνονται και πραγματοποιούνται κατά το δυνατόν με την συμμετοχή των ενδιαφερομένων ατόμων και
- που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Κοινότητα ώστε να ανταποκρίνονται σε προβλήματα που είναι κοινά σε πολλά κράτη-μέλη.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί της χώρας μας, μέσω του Συνδέσμου Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδας, αλλά και αυτοί της Ευρώπης, μέσω της LIAISON COMMITTEE FOR SOCIAL WORKERS IN THE EUROPEAN COMMUNITY (Επιτροπή Σύνδεσης Κοινωνικών Λειτουργών Κοινότητας), επηρέασαν την διαμόρφωση της Κοινοτικής πολιτικής για την φτώχεια, σε συναντήσεις με την EUROPEAN COMMISSION (Ευρωπαϊκή Επιτροπή) και με εκθέσεις πολιτικής πάνω στο θέμα.

Το τετραετές πρόγραμμα της Κοινότητας ασχολείται με έργα δράσης και έρευνας με τομείς της Κοινωνίας που πλήττονται ιδιαίτερα από την φτώχεια, όπως: μακροχρόνια άνεργοι, άνεργοι νέοι, ηλικιωμένοι, οικογένειες με ένα γονέα, δεύτερη γενιά μεταναστών, προσφύγων και παλινοστούντων μεταναστών ή προσφύγων, περιθωριακοί, μη προνομιούχοι σε αστικές ή αγροτικές περιοχές.

Το πρόγραμμα που έχει εγκριθεί από την Κοινότητα περιλαμβάνει 65 έργα δράσης και έρευνας. Τα έργα κατανέμονται στα δέκα κράτη-μέλη ως εξής: Δέκα πέντε η Μ. Βρετανία, από εννιά στην Ιρλανδία και στην Ιταλία, από επτά στην Γαλλία και στην Ελλάδα, από έξη στο Βέλγιο και στην Γερμανία, τρία στο Λουξεμβούργο, δύο στη Δανία και ένα στην Ολλανδία.

Στη χώρα μας τον συντονισμό των προγραμμάτων για την καταπολέμηση της φτώχειας έχει το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας: Δ/νση Κοινωνικής και Επιστημονικής Πολιτικής.

Τα προγράμματα που υλοποιούν Ελληνικοί φορείς είναι:

1. **Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας.** Έρευνα-δράση για δέματα παλινοστούντων (Αθήνα - Θεσσαλονίκη).
2. **Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας.** Πρόγραμμα ανοικτής προστασίας παλινοστούντων υπερηλίκων (Νότια Πέλλα).
3. **Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.** Αντιμετώπιση των πολιτιστικών και εκπαιδευτικών αναγκών των επαναπατριζόμενων προσφύγων (Αχαρνές - Αττικής).
4. **Κέντρο Συμπαράστασης παλινοστούντων Μεταναστών.** Εντοπισμός, ανάλυση και αντιμετώπιση των παραγόντων «φτώχειας» και παρεμποδισμού Κοινωνικο-οικονομικής επανένταξης των παλινοστούντων από την Δυτική Ευρώπη μεταναστών (Αθήνα - Θεσσαλονίκη).
5. **Κοινοτικό Συμβούλιο Ευδήλου.** Κέντρο για την προώθηση προγραμμάτων της ευρύτερης περιοχής Ευδήλου. (Εύδηλος - Ικαρία).
6. **Δήμος Ανωγείων Κρήτης.** Κέντρο για την προώθηση προγραμμάτων ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής Ανωγείων (Ανώγεια Μυλοποτάμου, Ρέθυμνου).
7. **Δήμος Θηβαίων-Βοιωτίας.** Εναλλακτική πρόταση για την συνολική αναβάθμιση ενός προσφυγικού συνοικισμού με την συμμετοχή των κατοίκων.

Τα προγράμματα αυτά επιχορηγούνται από την ΕΟΚ με 159.944.461 δραχμές. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει αναθέσει στο Ινστιτούτο Κοινωνικών Ερευνών και Κοινωνικής Πολιτικής (INSTITUT FÜR SOZIALFORSCHUNG UND GESELLSCHAFTSPOLITIK - ISG) Κολωνίας, να αναπτύξει μια υπηρεσία δρατηριοποίησης και διάδοσης του Δεύτερου Ευρωπαϊκού Προγράμματος για την καταπολέμηση της φτώχειας. Η υπηρεσία αυτή λειτουργεί σαν «Συντονιστικό Γραφείο» και ευθύνεται για το συντονισμό και την αξιολόγηση των προγραμμάτων δράσης-έρευνας και για την διάδοση των αποτελεσμάτων σε όλη την διάρκειά τους. Στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του το ISG θα πραγματοποιήσει συναντήσεις και σεμινάρια με αυτούς που εργάζονται στα προγράμματα όπως και με Διοικητικούς, Κοινωνικούς Λειτουργούς και Ερευνητές που δεν μετέχουν στο πρόγραμμα. Επίσης, θα εκδόσει πληροφοριακό έντυπο σχετικά με την πορεία των προγραμμάτων.

Το ενδιαφέρον μας στρέφεται στην ενημέρωση για την εξέλιξη των προγραμμάτων που υλοποιούνται αλλά και στην προετοιμασία προτάσεων για την ανάπτυξη νέων προγραμμάτων με αξιοποίηση Κοινωνικών Λειτουργών. Η αποτελεσματική παρέμβαση για αντιμετώπιση της φτώχειας απαιτεί Κοινωνική δράση, μελέτη των προβλημάτων και συγκεκριμένες προτάσεις για νέα προγράμματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. "STANDARDS FOR THE CLASSIFICATION OF SOCIAL WORK PRACTICE" NASW 1981
2. O'CONNOR (1977) The fiscal crisis of the state (Οικονομική κρίση του κράτους)
3. ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ, ΠΡΟ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ (1982)
4. ALTANIS P, DESPOTIDES E, KANAPITSA H and LOUMIDI D (1984) Social work responding to increasing poverty in the European Community.
Εκδοση της Επιτροπής Σύνδεσης Κοινωνικών Λειτουργών στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (1984) Η φτώχεια στα πλούτη των εθνών.
6. Απόφαση του Συμβουλίου της Ευρώπης, της 19ης Δεκ. 1984 για ειδική κοινοτική δράση καταπολέμησης της φτώχειας. Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 85/8/ΕΟΚ (Αρ L2/24/3-1-85)
7. Σχέδια δράσης και έρευνας. Δεύτερη ειδική κοινοτική δράση για την καταπολέμηση της φτώχειας (1985-1988). Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, COM/86/216